

**Školski nazivi, simboli i manifestacije
u osnovnim i srednjim školama
u Bosni i Hercegovini:
presjek stanja i preporuke**

**Školski nazivi, simboli i manifestacije
u osnovnim i srednjim školama
u Bosni i Hercegovini:
presjek stanja i preporuke**

**Школски називи, симболи и манифестације
у основним и средњим школама
у Босни и Херцеговини:
пресјек стања и препоруке**

**School names, symbols and manifestations
at primary and secondary schools
in Bosnia and Herzegovina:
A status update with recommendations**

ISBN 978-92-9234-042-1

Sva prava su pridržana. Sadržaj ove publikacije se može slobodno koristiti i umnožavati u obrazovne i druge neprofitne svrhe, s napomenom da svaka takva reprodukcija ima oznaku da je Misija OEES-a u BiH izvor teksta.

Školski nazivi, simboli i manifestacije u osnovnim i srednjim školama u Bosni i Hercegovini: presjek stanja i preporuke

HRVATSKI JEZIK

1. Uvod

2. Povijest

3. Školski nazivi

4. Školski simboli

5. Školske manifestacije

6. Zaključci

Preporuke

Aneks: Kriteriji za školske nazive i simbole

Aneks: Pregled podzakonskih akata za reguliranje školskih naziva, simbola i manifestacija

1. Uvod

U ovom je izvješću dan osvrt na situaciju u vezi sa školskim nazivima, simbolima i manifestacijama¹ u osnovnim i srednjim školama u Bosni i Hercegovini (BiH). Izvješće je pripremila Misija OESS-a u Bosni i Hercegovini (Misija) i nudi nove informacije o stanju u pogledu inkluzivnog obrazovanja u BiH, to jest, o njegovoj odsutnosti. Saznanja se zasnivaju na praćenju događanja u više od 2.000 centralnih i područnih škola diljem BiH², koje Misija redovito provodi.

Tijekom prethodnih četvrt stoljeća, obrazovne vlasti i donositelji i donositeljice odluka u BiH nisu se suviše bavili rješavanjem diskriminatornih komponenata obrazovnog sustava. Kao što se nastavnim programima i udžbenicima izravno utječe na to što učenici i učenice uče u školi, tako su i druge značajke – u koje spadaju školski **nazivi, simboli i manifestacije – dopuna provedbi politike razdora i jednostranosti**. Takvo stanje dovodi do školskoga okružja kojim se promovira etnička isključivost umjesto širenja osjećaja pripadnosti danoj školi i široj zajednici, stvarajući tako prostor da se učenici i učenice koji ne pripadaju većini osjećaju otuđeno ili uvrijeđeno.

Usprkos pozitivnim pomacima, koji su napravljeni u određenim dijelovima BiH između 2004. i 2012. godine, **došlo je i do očiglednog nazadovanja posljednjih godina, dok u pojedinim administrativnim jedinicama³ nije postignut nikakav napredak**. Situacija na terenu ukazuje na to da je došlo do kršenja ne samo domaćeg zakonskog i političkog okvira, nego i međunarodnih standarda, te do direktne opstrukcije istinskog pomirenja u BiH.

Svrha ovog izvješća je da se procijeni stupanj nazadovanja u proteklom razdoblju, kao i da se naglasi nužnost suočavanja s praksom isključivanja u vezi sa školskim nazivima, simbolima i manifestacijama. Premda se ovakvi slučajevi isključivanja mogu relativno jednostavno riješiti, od obrazovnih vlasti i drugih ključnih donositelja i donositeljica odluka tražit će se da poduzmu odlučne korake i osiguraju prikladno ozračje u školi u kojemu bi se svi učenici i učenice osjećali prijatno i dobrodošlo.

¹ Pod školskim manifestacijama misli se na sve događaje, odavanja počasti, sjećanja i proslave (blagdane, praznika ili slično) koje se održavaju u školama s učenicima i učenicama ili u njihovoj nazočnosti, odnosno sa školskim osobljem. Ovakva okupljanja mogu biti za tu priliku određeni sati, priredbe i druge aktivnosti. Službeno odobreni školski izleti, u koje spadaju i komemoracije na lokacijama izvan kruga škole, također potpadaju pod danu kategoriju.

² U centralnim školama nastava se uglavnom odvija od prvog do devetog razreda osnovne škole, a u područnim uglavnom samo u prvih pet razreda. Svaka područna škola dio je jedne od centralnih škola.

³ Termin „administrativne jedinice“ u ovom izvješću odnosi se na entitet Republika Srpska, na kantone entiteta Federacije Bosne i Hercegovine i na Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine - jedinice koje, kada je u pitanju obrazovanje, imaju izravnu nadležnost.

2. Povijest

2.1. Davanje naziva u javnom prostoru kroz povijest

Nazivanje javnih mjesta, institucija i ustanova, kao što su parkovi, ulice i škole, ima više namjena. Davanje i mijenjanje naziva javnih mjesta i ustanova kroz povijest obično se događa u razdobljima tranzicije, a u pokušaju da se određena ideologija ili povijesni narativ zamijene nekim drugim. U mnogim krajevima svijeta, pa tako i na teritoriju bivše Jugoslavije, ovaj proces je služio kao sredstvo za jačanje političkih, kulturnih i društvenih ideologija. Takav proces moćno je oruđe u rukama nove vlasti pomoću kojeg bi ona iznova pisala ili tumačila prošlost prema vlastitim interesima i nahođenju. To se ne odnosi samo na odavanje počasti osobama i događajima koje predstavljaju nove vlasti, već, ponekad, i na negiranje sjećanja na osobe i događaje iz prethodnoga režima.⁴

Što se tiče BiH, poslije ratnih zbivanja od 1992. do 1995. godine, na mnogim područjima dolazi do revizije povijesnoga narativa i njemu pridruženih simbola. Događa se da je dominantna etnička skupina na određenom području nesrazmjerno zastupljena i spominjana u javnom prostoru, dok su ostale etničke skupine slabo zastupljene ili potpuno zanemarene. Nazivi javnih mjesta, ustanova i pridruženih simbola i dalje služe kao sredstvo za obilježavanje teritorija, ali i pokazivanje (nad)moći i vlasti jednih nad drugima. Škole su i dalje među onim javnim mjestima čiji se nazivi, simboli i manifestacije najčešće koriste kao potporni stup za određene povijesne narative i jačanje etnonacionalnoga identiteta. Iako ovi elementi nisu dio standardnog nastavnog programa u školama, namjena im je slična – da šalju suptilne, ali i jasne poruke svim članovima i članicama zajednice, kako onima koji pripadaju većinskoj grupi, tako i onim drugima.

Sporni školski nazivi, simboli i manifestacije u BiH po prvi put su dospjeli u središte zanimanja krajem devedesetih godina prošloga stoljeća, u jeku povratka izbjeglica i raseljenih osoba. Tijekom ovoga razdoblja, budući da su različiti oblici diskriminacije u školama sprječavali obitelji da se vrate u svoja predratna mjesta boravka, osnovno i srednje obrazovanje postalo je od prioritetnoga značaja za međunarodnu zajednicu. Jednak pristup obrazovanju bez diskriminacije nije mogao biti ničim zagaraniran. Takva se realnost izravno kosila s pravom izbjeglica i raseljenih osoba na povratak, kao i s provedbom Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH (Dejtonski mirovni sporazum).

2.2. Poslijeratni pokušaji promocije inkluzivnosti

Uslijed porasta pritiska na entitetska ministarstva obrazovanja da stvore povoljnije uvjete za povratak izbjeglica i raseljenih osoba, 2002. godine potpisan je *Privremeni sporazum o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika (Privremeni sporazum)*. Ministar prosvjete i kulture Republike Srpske, ministar obrazovanja i znanosti Federacije BiH, te ministri obrazovanja na kantonalnoj razini naknadno su potpisali detaljniji *Plan provedbe privremenog sporazuma o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika (Plan provedbe)*. Uz to su sva ministarstva imenovala svoje predstavnike i predstavnice u Odbor za koordiniranje provedbe Privremenog sporazuma (Kordinacijski odbor), čiji je zadatak bio nadgledati provedbu ovog sporazuma.

Kao dio *Privremenog sporazuma*, poseban naglasak stavljen je na uvođenje nacionalne skupine predmeta u mjestima gdje žive povratnici i povratnice, te na zapošljavanje nastavnog osoblja iz reda povratnika i povratnica.⁵ Tijekom prve godine provedbe ovog sporazuma, u ovim mjestima zabilježeni su pozitivni pomaci, a Kordinacijski odbor je 2004. godine preusmjerio svoj fokus na školske nazive, simbole i manifestacije. Članak VIII (13.c) *Plana provedbe* predviđa da će:

“Ministarstva će obrazovanja poduzeti korake da se, eventualno, uklone simboli i predmeti, te promijene imena škola, koja učenici povratnici ili bilo koji od konstitutivnih naroda i nacionalnih manjina mogu smatrati uvredljivim.”

⁴ Više informacija u: Palmberger, M. (2012). *Renaming of Public Space: A Policy of Exclusion in Bosnia and Herzegovina*, MMG Working Paper 12-02; Rajić, Lj. (2012). Toponyms and the political and ethnic identity in Serbia, objavljeno u: Helleland, B; Ore, C.-E. i Wikström, S. (ur.) *Names and Identities*, Oslo Studies in Language 4(2), 2012. 203–222; Hodgkin, K. i Radstone, S. (2006). Introduction: Contested pasts, objavljeno u: Hodgkin, K. i Radstone, S. (ur.) *Memory, history, nation: contested pasts*, 1–21, New York: Routledge; i Azaryahu, M. (2012). Renaming the Past in Post-Nazi Germany: Insights into the Politics of Street Naming in Mannheim and Potsdam, objavljeno u: *Cultural Geographies*, 19(3), 385–400.

⁵ Nacionalna skupina predmeta se, prema *Privremenom sporazumu*, sastoji od predmeta: Jezik i književnost, Vjeronauk, Zemljopis i Povijest. U nju spada i predmet Priroda i društvo za učenike i učenice od prvog do petog razreda osnovne škole.

Koordinacijski odbor izradio je *Kriterije o nazivima i simbolima škola* (*Kriteriji*, pogledati Aneks 1), a predložio je ministarstvima obrazovanja i konkretne smjernice na usvajanje. *Kriterijima* su definirane vrste školskih naziva i simbola koji su prikladni i prihvatljivi, kao i parametri za školske manifestacije. Cilj *Kriterija* je da školski nazivi, simboli i manifestacije budu inkluzivni i prihvatljivi svim učenicima i učenicama.

2.3. Nejednaka primjena *Kriterija*

Prva izvješća Koordinacijskoga odbora ukazivala su na porast broja škola koje su izmijenile sporne nazive i uklonile ili premjestile sporne simbole. Određeni pozitivni pomaci postignuti su i po pitanju manje nazočnosti učenika i učenica događajima kojima se obilježavaju ratna zbivanja. Do 2008. godine, Koordinacijski odbor prijavio je izmjenu preko 40 spornih školskih naziva u BiH, kao i uklanjanje brojnih neprimjerenih simbola iz školskih ustanova.⁶ Tijekom ovog razdoblja, većina administrativnih jedinica usvojila je podzakonske akte kojima se uređuju školski nazivi, simboli i manifestacije (pogledati Aneks 2 za više pojedinosti).

Usprkos vidljivim promjenama, napredak na području BiH bio je neravnomjeran. Neke od administrativnih jedinica otvoreno su odbile priznati *Kriterije*. Na primjer, Skupština Zapadnohercegovačkog kantona usvojila je *Zaključak o neprihvatanju dokumenata „Kriteriji za školske nazive i simbole“*, dok su vlasti u Kantonu 10 odbile poduzeti bilo kakvu regulatornu mjeru. U Brčko Distriktu BiH, odgovarajuće mjere za uklanjanje kontroverznih naziva i simbola već su bile poduzete, tako da vlasti nisu smatrale da je potrebno usvajati bilo kakve dodatne podzakonske akte.

Bez pune političke podrške iz svih administrativnih jedinica, Koordinacijski odbor još se suočio i s, uglavnom, nepotpunom procjenom stanja u školama, osobito kada je riječ o neprikladnim simbolima i manifestacijama. Posjeti školama postali su neredoviti, pa je bilo teško procijeniti u kojoj se mjeri poštuju zadati kriteriji u cijeloj BiH.⁷

Ministarstva obrazovanja posljednji put su zajedno razmatrala pitanje školskih naziva, simbola i manifestacija 2009. godine, kada je Koordinacijski odbor predstavio izvješće o provedbi *Privremenog sporazuma* za razdoblje od 2002. do 2008. godine na Konferenciji ministara obrazovanja u BiH. Koordinacijski odbor od tada više ne postoji, a procjene stanja domaćih institucija na ovu temu u BiH dosad nisu ostvarene.

2.4. Pravna analiza

Kada je riječ o obvezama BiH prema domaćim i međunarodnim propisima, sadašnja je situacija u suprotnosti sa člankom 4 *Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH*⁸ (*Okvirni zakon*)⁹ kojim se propisuje da „[s]vako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti sudjelovanja u odgovarajućem obrazovanju, bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi. Jednak pristup i jednake mogućnosti podrazumijevaju osiguranje jednakih uvjeta i prilika za sve, za početak i nastavak daljnjeg obrazovanja.”¹⁰

Također je u suprotnosti s nekoliko primjenjivih međunarodnih konvencija¹¹ koje se odnose na inkluzivno i nediskriminatorno obrazovanje. Izvješćima na ovu temu stalno se naglašava da su napravljeni zanemarljivo mali pomaci u podsticanju inkluzivnog okružja u školama.

⁶ Izvješće Koordinacijskoga odbora o implementaciji *Privremenog sporazuma o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika*, studeni 2008. godine

⁷ Osim periodičnih izvješća Koordinacijskog odbora, jedino sveobuhvatno izvješće na ovu temu uradila je 2008. godine NVO „Fondacija lokalne demokratije”. U izvješću ove organizacije, *Analiza provedbe „Kriterija za školske nazive i obilježja” u osnovnim, područnim i srednjim školama u Bosni i Hercegovini*, brojni školski nazivi i manifestacije ocijenjeni su neprihvatljivim zbog različitog tumačenja *Kriterija*. Nalazi u ovom izvješću znatno su se razlikovali od onih Koordinacijskoga odbora pa su pojedine obrazovne vlasti i Koordinacijski odbor javno osudile ili potpuno ignorirale i izvješće i u njemu iznesene nalaze. Mada se ovim izvješćem skrenula pozornost medija i javnosti na probleme u vezi sa školskim nazivima i simbolima, nije došlo ni do kakvih opipljivih rezultata.

⁸ Službeni glasnik BiH, br. 18/03. Dostupno na: http://www.mcp.gov.ba/attachments/hr_Migrirani_dokumenti/Važni_dokumenti/Važno-Zakoni/osnovno_i_srednje,h.pdf

⁹ *Okvirnim zakonom* usklađeni su mnogi aspekti obrazovanja na području države, u što spada i uvođenje devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja i osnovne strukture upravljanja u školama. Ovim je zakonom, također, predviđena izrada i primjena zajedničke jezgre nastavnih planova i programa.

¹⁰ *Ibid*, članak 4

¹¹ *Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije* (ICERD), *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima* (ICESCR), *Konvencija o pravima djeteta* (UNCRC), UNESCO-va *Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju*, *Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda* (ECHR)

- Vijeće Europe izjavilo je 2017. godine da „(...) javnim životom i dalje dominira izraziti osjećaj segregacije među tri glavne nacionalne grupe („konstitutivni narodi“), koji diktira modalitete koegzistencije u javnim institucijama, urbanim područjima i školama (...)”.¹²
- Europsko povjerenstvo protiv rasizma i netolerancije (ECRI) navelo je 2020. godine u svom izvješću o obrazovanju da „(...) vlasti na svim razinama nisu uspjele postići napredak u oblasti od tako presudnog značaja za izgradnju inkluzivnog društva i prevazilaženje duboko ukorijenjenih etničkih podjela u državi”. Ova izjava se odnosila na preporuku ECRI-a iz 2010. godine, koja je podrazumijevala „(...) osiguranje inkluzivne, nediskriminatorne i poticajne sredine u svim školama, kao i uklanjanje svih simbola koji ukazuju na nacionalnu ili vjersku pristranost”.¹³

Bitno je naglasiti da su *Kriteriji* navedeni u poglavljima 2.2. i 2.3. samo polazište za odabir prihvatljivih školskih naziva, simbola i manifestacija, ali da je gore spomenuti domaći i međunarodni pravni okvir inkluzivniji i, kao takav, treba poslužiti kao odrednica vlastima u BiH pri odlučivanju o tome što je prihvatljivo.

3. Školski nazivi

Povijest: Za vrijeme Jugoslavije (1945. – 1992. godine), školski nazivi uglavnom su služili jačanju svijesti o jugoslovenskom identitetu. Škole su često nazivane po partizanskim vojnim zapovjednicima i zapovjednicama, palim partizanskim borcima i borkinjama, kao i drugim istaknutim povijesnim osobama s jugoslovenskog podneblja (pisci i spisateljice, znanstvenici i znanstvenice i drugi akademski građani i građanke). Tijekom rata u BiH (1992. – 1995. godine) i neposredno po njegovom završetku, obrazovne vlasti i političari i političarke mijenjali su nazive mnogobrojnih osnovnih i srednjih škola diljem BiH. Mnogi nazivi promijenjeni su da bi se obilježili događaji iz rata (vojne ličnosti i bitke), te odala počast povijesnim osobama koje su nova tijela vlasti smatrala pogodnim u danoj administrativnoj jedinici. Do 2000. godine, obrazovne vlasti i političari i političarke promijenili su nazive stotinama škola diljem države. Iako su izuzetci postojali, ogromna većina ovih promjena napravljena je da bi se veličala većinska etnička skupina u određenim zajednicama.

Po usvajanju *Kriterija*, obrazovne vlasti diljem države poduzele su određene korake kako bi riješili neke od spornih naziva:

- Na primjer, u Republici Srpskoj (RS), naziv škole¹⁴ OŠ „Dordije Kovačević Đoja” u Osmacima promijenjen je u OŠ „Aleksa Šantić”, dok je naziv škole OŠ „Milan Jović” u Ugljeviku promijenjen u OŠ „Filip Višnjić”. Kovačević i Jović bili su zapovjednici Vojske Republike Srpske (VRS) tijekom rata u BiH od 1992. do 1995. godine, dok su Šantić i Višnjić bili poznati srpski pjesnici porijeklom iz BiH. Ove izmjene bile su u skladu s utvrđenim *Kriterijima*.
- U drugim administrativnim jedinicama postojali su primjeri koji su pratili *Kriterije* za izmjene školskih naziva koji asociraju na rat. U Bosanskom Petrovcu (Unsko-sanski kanton), vlasti su promijenile naziv škole OŠ „14. septembar” u OŠ „Ahmet Hromadžić”. Nadnevak 14. rujna je dan kad je Armija Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH) ponovno preuzela Bosanski Petrovac od VRS-a 1995. godine, dok je Ahmet Hromadžić bio pisac iz BiH.

¹² Više informacija u: *Četvrto mišljenje o Bosni i Hercegovini* Savjetodavnog komiteta Vijeća Europe za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina (2017). Dostupno na: <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/LjudskaPrava/Cetvrto%20mišljenje%20Savjetovanog%20odbor%20o%20BiH.pdf> (izvorni tekst na: <https://rm.coe.int/4th-op-bih-en/16808e2c53>)

¹³ Više informacija u: *ECRI Conclusions on the Implementation of the Recommendations in Respect of Bosnia and Herzegovina Subject to Interim Follow-Up (2020)*. Dostupno na: <https://rm.coe.int/ecri-conclusions-on-the-implementation-of-the-recommendations-in-respe/16809cde0e>

¹⁴ U cijelom izvješću za osnovne škole koriste se kratice ‘OŠ’ ili ‘PŠ’. Kratica ‘OŠ’ (osnovna škola) odnosi se na centralnu školu, a ‘PŠ’ na područnu školu. Kratica ‘(M)SŠ’ koristi se za označavanje (mješovite) srednje škole.

- U Novom Travniku (Kanton Središnja Bosna), vlasti su promijenile naziv škole SŠ „308. slavna brdska brigada” u MSŠ „Novi Travnik”¹⁵ jer je 308. slavna brdska brigada bila vojna jedinica ARBiH u Novom Travniku. Vlasti u Novom Travniku promijenile su i naziv škole OŠ „Jozo Gadžić Čupo” u OŠ „Fra Marijan Šunjić”.¹⁶ Jozo Gadžić Čupo bio je član Hrvatskog vijeća obrane (HVO) i ubijen je 1993. godine, dok je Marijan Šunjić bio prosvjetitelj i pisac iz BiH.
- U Kantonu 10, usprkos neusvajanju podzakonskih akata prema *Kriterijima*, vlasti su se 2007. godine usuglasile oko promjene naziva osnovne škole u Drvaru iz OŠ „Dr. Ivan Merz”, što je bilo ime katoličkog učenjaka proglašenog blaženim, u OŠ „Drvar” zbog pritiska mnogobrojne zajednice povratnika i povratnica srpske nacionalnosti. Slično tome, u Srebrenici (RS) vlasti su se dogovorile da promijene naziv centralne osnovne škole iz OŠ „Petar Petrović Njegoš” u „Prva osnovna škola Srebrenica” 2012. godine, zbog velikog otpora zajednice povratnika i povratnica bošnjačke nacionalnosti. Petar Petrović Njegoš je bio crnogorski vladar i pisac, a pripadnici i pripadnice bošnjačke zajednice smatrali su neka od njegovih djela nedoličnim. U oba slučaja iskazana je velika spremnost obrazovnih vlasti da pronađu zajednički jezik i odaberu neutralne nazive prihvatljive svima u toj zajednici.

Usprkos određenom napretku postignutom u rješavanju pitanja školskih naziva kojima se produbljuju podjele, obrazovne vlasti u određenim dijelovima BiH nevoljno pristupaju vršenju promjena.

- Neke škole i dalje nose nazive određenih bitaka iz rata (na primjer, OŠ „Lipanske zore” u Višićima, Čapljina, Hercegovačko-neretvanski kanton) ili nadnevaka vojnih pobjeda (na primjer, OŠ „13. rujan” u Jajcu, Kanton Središnja Bosna), a i dalje postoje i drugi nazivi koji podsjećaju na rat u BiH, pale vojnike i vojnkinje.
- Osim toga, nazivi nekoliko škola po spornim povijesnim osobama još uvijek nisu promijenjeni. Ovdje je riječ o simpatizerima nacizma ili osobama poznatim po političkim ili vojnim sponama s fašističkim režimom tijekom Drugog svjetskog rata. Na primjer, u Goraždu (Bosansko-podrinjski kanton Goražde), škola OŠ „Husein ef. Đozo” dobila je naziv po SS časniku visokog čina i imamu iz 13. oružane SS Handžar divizije iz Drugog svjetskog rata.
- S obzirom na tijesnu vezu između vjere i etničke pripadnosti u BiH, većina škola nazvanih po vjerskim vjerodostojnicima tako predstavlja samo jednu etničku skupinu – onu većinsku. U RS-u, 22 škole¹⁷ nose ime Svetog Save, srpskog pravoslavnog sveca i zaštitnika obrazovanja. U dijelovima Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH), u kojima su većinom zastupljeni Hrvati, nekoliko škola također nosi nazive prema vjerskim ličnostima, kao što je, na primjer, kardinal Stepinac, osporavani zagrebački nadbiskup iz razdoblja Drugog svjetskog rata.¹⁸

Primjeri nazadovanja iz skorijeg razdoblja

Posljednjih godina primjetan je određeni stupanj nazadovanja kada su u pitanju školski nazivi u nekim dijelovima BiH.

- Skupština Unsko-sanskog kantona usvojila je 2018. godine odluku o vraćanju naziva četiri osnovne i srednje škole po imenima pripadnika teritorijalne obrane ARBiH poginulih između 1992. i 1995. godine. Odluka o promjeni naziva i povratku na prethodne koji imaju veze s ratom i koji su bili dani školama neposredno poslije rata, u suprotnosti je s kantonalnim podzakonskim aktima.
- U Kantonu Sarajevo, vlasti su 2016. godine izglasale promjenu naziva škole OŠ „Dobroševići” u OŠ „Mustafa Busuladžić” prema izrazito kontroverznoj ličnosti iz Drugog svjetskog rata. Kantonalna skupština poništila je 2018. godine ovu odluku, međutim, škola i dalje nosi isti naziv.

¹⁵ MSŠ „Novi Travnik” radi po nastavnom planu i programu Kantona Središnja Bosna na bosanskom jeziku.

¹⁶ OŠ „Fra Marijan Šunjić” radi po nastavnom planu i programu Kantona Središnja Bosna na hrvatskom jeziku.

¹⁷ Ukjučujući pripadajuće područne škole.

¹⁸ Kardinal Stepinac je i dalje kontroverzna povijesna ličnost zbog svoje povezanosti s Nezavisnom Državom Hrvatskom koju su vodile ustaše tijekom Drugog svjetskog rata. Jedna škola u Neumu (Hercegovačko-neretvanski kanton) nosi Stepinčevo ime.

4. Školski simboli

Povijest: Kao i kod spornih školskih naziva, sveprisutni etnički i vjerski simboli u školama bili su česta pojava u mnogim dijelovima BiH u poslijeratnom razdoblju. Provokativni spomenici koji asociraju na rat postavljeni su u prostorijama škola (ili na nekoliko metara od školske zgrade), a vjerski simboli postali su česta pojava u školama, naročito križevi i ikone u učionicama i hodnicima. Ovim simbolima, uz osporavane zastave, portrete i kipove, išlo se na daljnje razgraničavanje škola u korist pripadnika i pripadnica većinske etničke skupine. *Kriteriji* izričito navode simbole, zastave, oznake i druga obilježja koji su okarakterizirani kao prikladni. Na primjer, vjerska obilježja dopuštena su samo u učionicama namijenjenim predmetu Vjeronauk, a jedino službene zastave i grbovi BiH i tog entiteta, odnosno kantona mogu biti javno izloženi.¹⁹ *Kriterijima* je zabranjeno postavljanje spomenika ili ploča koje sadrže tumačenja ili kvalificiranje rata, obilježja stranih zemalja, političkih stranaka, pokreta, kao i njihovih predvodnika i predvodnica.²⁰

Izlaganje mnogih spornih simbola koji se tiču vjere, politike i rata nikada nije riješeno i mogu se još uvijek naći svuda u BiH.

Vjerski simboli

- Katolički križevi u školama uobičajena su pojava u nekim dijelovima BiH, a naročito u mjestima u Hercegovačko-neretvanskom kantonu, Kantonu 10 i Zapadnohercegovačkom kantonu. Katolički križevi obično se nalaze u učionicama, dvoranama, hodnicima, kao i školskim uredima. Postoje i primjeri gdje se katolički križevi nalaze u školskim dvorištima ili na spomenicima u krugu školskog dvorišta. Na primjer, u Maglaju (Zeničko-dobojski kanton), veliki križ nalazi se ispred PŠ u Bradućima (Maglaj). Ta škola je na jednoj od 28 lokacija u BiH na kojima su smještene „dvije škole pod jednim krovom”.²¹
- Sporni kip Djevice Marije u Stocu (Hercegovačko-neretvanski kanton) i dalje se nalazi u školskom dvorištu OŠ „Hodovo”. Škola je eklatantan primjer „dvije škole pod jednim krovom” pa je postojanje ove statue ranije navelo Bošnjake da bojkotiraju nastavu. S druge strane, raspelo koje se nalazilo u multietničkoj srednjoj školi u Stocu, uklonjeno je iz školskog hola i premješteno u kabinet za predmet Katoličkog vjeronauka.
- Pravoslavne ikone česta su pojava u RS-u i više puta su izazvale oštre reakcije pripadnika i pripadnica nesrpskog stanovništva. Lik Rastka Nemanjića (kasnije Sveti Sava) i dalje predstavlja posebno osjetljivu temu. Ova povijesna osoba ima dvojak u ulogu u srpskoj tradiciji – kao glavni prosvjetitelj i kao osnivač autokefalne Srpske pravoslavne crkve (čiji je bio prvi arhiepiskop). U školama se, međutim, često ne pravi razlika između ova dva djelovanja Svetog Save. U izvješću iz 2006. godine, Koordinacijski odbor je, povodom ikona Svetog Save, naglasio da: „Po Kriterijima, vjerski simboli mogu se koristiti samo u kabinetima vjeronauka. Slike Svetog Save (Save – Rastka Nemanjića) nisu sporne i mogu stajati na zidovima škole, pored fotografija ostalih književnika i drugih znamenitih ljudi.”²² Usprkos jasnim instrukcijama, ikone Svetog Save i dalje su rasprostranjene, dok se slike Rastka Nemanjića ne mogu vidjeti uz slike drugih pisaca i spisateljica i prosvjetitelja i prosvjetiteljica. Usprkos polemici o Svetom Savi, određeni pomaci oko vjerskih simbola u RS-u ipak su napravljeni. U Rudom, na primjer, svi vjerski simboli u OŠ „Rudo” premješteni su u kabinet za predmet Vjeronauk, u pokušaju da se napravi iskorak k stvaranju inkluzivnog školskog okruženja za sve učenike i učenice.

¹⁹ U manjim školama koje nemaju odvojene učionice za predmet Vjeronauk, *Kriteriji* predviđaju da se vjerski simboli drže u učionici samo tijekom sata iz predmeta Vjeronauk.

²⁰ *Kriteriji* predviđaju da se dani simboli mogu upotrebljavati samo u svrhu konkretnih predavanja iz određenog nastavnog plana i programa, a ne da budu stalno izloženi na bilo kojem mjestu u bilo kojoj školi.

²¹ Više informacija u: izvješće Misije OEES-a u BiH „Dvije škole pod jednim krovom” - najvidljiviji primjer diskriminacije u području obrazovanja Bosne i Hercegovine (2018). Dostupno na: <https://www.osce.org/bs/mission-to-bosnia-and-herzegovina/404993>

²² Izvješće Koordinacijskog odbora o implementaciji Kriterija za školske nazive i simbole, travanj 2006. godine

- U mjestima gdje Bošnjaci čine većinu, ovaj fenomen se ispoljava kroz fotografije i makete džamija, koje posredno mogu ukazivati na vjeru. Na primjer, u OŠ „Mehmedalija Mak Dizdar” u Goraždu (Bosansko-podrinjski kanton Goražde), maketa džamije nalazi se u školskom hodniku.

Politički simboli

- Nekonstitutivne zastave i grbovi još uvijek se mogu vidjeti u nekim školama. Na primjer, u Hercegovačko-neretvanskom kantonu i Kantonu 10, u područjima gdje Hrvati čine većinu, ispred nekoliko škola i dalje je izložen grb Herceg-Bosne.²³
- Raniji grb RS-a i dalje se može vidjeti u pojedinim školama u RS-u.²⁴
- I grb Republike BiH²⁵ još uvijek stoji u nekim školama gdje Bošnjaci čine većinu, posebice u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde.

Ratni simboli

- U OŠ „Ćoralici” u Cazinu (Unsko-sanski kanton), helikopter Mi-8 bivše ARBiH stoji kao spomenik u školskom dvorištu. U PŠ „Brljevo” u Gacku (RS) drže spomenik posvećen Radojici Perišiću, četničkom zapovjedniku iz Drugog svjetskog rata. Međutim, fotografija Slobodana Praljka, osuđenog ratnog zločinca, uklonjena je s ulaza u OŠ „Lipanske zore” u Čapljini (Hercegovačko-neretvanski kanton).

Noviji primjeri

Posljednjih godina u nekim dijelovima BiH došlo je do nazadovanja glede pitanja školskih simbola.

- Šest osnovnih škola u Visokom (Zeničko-dobojski kanton) postavilo je u svojim prostorijama početkom 2021. godine spomen-ploče posvećene palim borcima i borkinjama ARBiH koji su pohađali te škole. Iako ove ploče, stručno govoreći, nisu u suprotnosti s *Kriterijima* ili kantonalnim podzakonskim aktima iz ove oblasti, one i dalje ukazuju na tendenciju da se školske prostorije koriste za promoviranje ratnih narativa.
- Svečanom otkrivanju spomenika posvećenom djeci žrtvama rata u razdoblju od 1992. do 1995. godine u OŠ „Sveti Sava” u Istočnom Sarajevu (RS) nazočili su 2018. godine predstavnici i predstavnice političkih, vjerskih i obrazovnih vlasti, pa je, kao takvo, predstavljalo jasnu namjeru da se škole iskoriste u spomen žrtava rata.²⁶ Ovaj spomenik je podignut u školskom dvorištu i namjena mu je slična spomen-obilježju ubijenoj djeci opkoljenog Sarajeva od 1992. do 1995. godine, koji se, za razliku od gore spomenutog, nalazi u javnom parku u Sarajevu.

²³ Više informacija u: odluke Ustavnog suda FBiH br. U-11/97, U-12/97i U-7/98

²⁴ Više informacija u: Odluka Ustavnog suda BiH br. U- 4/04

²⁵ Grb Republike BiH usvojen je 4. svibnja 1992. godine. Sadašnji grb BiH usvojen je početkom 1998. godine.

²⁶ Više informacija na: <https://www.palelive.com/otkriven-spomenik-stradaloj-djeci-srpskog-sarajeva/>

5. Školske manifestacije

Povijest: U *Kriterijima* je navedeno da obilježavanje „dana škole” ne bi trebalo biti u vezi s nadnevcima kojima se slavi neki događaj iz posljednjeg rata, kao i da škole ne bi trebale organizirati niti dovoditi učenike i učenice na skupove povodom obilježavanja ratnih i političkih zbivanja. Ovakvi i njima slični zahtjevi, navedeni u različitim podzakonskim aktima, samo se djelomično provode. Također, primijećene su i negativne tendencije tijekom posljednjih godina, kao i primjeri nazadovanja kad je riječ o školskim manifestacijama, proslavama, te drugim događanjima u školi.

Organizacija školskih manifestacija s **vjerskim** konotacijama i dalje je uzrok neslaganja u multietničkim područjima diljem BiH. Ove manifestacije skoro uvijek organiziraju pripadnici i pripadnice većinske etničke skupine za sebe. Obilježavanje vjerskih blagdana, kao što su Bajram, Božić i Vaskrs/Uskrs, organizira se u nekim školama uz priredbe i proslave u kojima sudjeluju učenici i učenice. Ovakve manifestacije nisu ograničene na sate iz predmeta Vjeronauk, već se obično događaju u cijeloj školi. Iako blagdani mogu biti prilika da se promovira etnička i vjerska raznolikost BiH u inkluzivnom i obrazovnom okružju, ovi programi često nisu primjereni za one učenike i učenice koji te blagdane ne slave.

- Dan Svetog Save u RS-u, koji se slavi 27. siječnja, jedan je od najosporavanijih nadnevak. Iako je Ministarstvo prosvjete i kulture RS-a 2008. godine izdalo naputak koji predviđa da manifestacije moraju biti obrazovnog karaktera, kao i da moraju biti organizirane tako da vode računa i poštuju kulturološku različitost svih učenika i učenica, nisu se u svim školama podjednako pridržavali ovog naputka. Na Dan Svetog Save često se izvode i vjerski obredi koje obavljaju vjerski velikodostojnici, a imaju i političku dimenziju jer budu nazočne osobe iz politike. Više škola se ranije dogovorilo da vjerske proslave održavaju izvan kruga škole, ali neke su se ipak vratile staroj praksi održavanja proslava u školama u vrijeme nastave te se tako djeca i osoblje razdvajaju. Kao pokušaj da se zadovolje potrebe onih učenika i učenica koji ne slave Dan Svetog Save, škole im daju mogućnost da 27. siječnja ostanu kod kuće. Ipak, ovim procesom nastavlja se dijeljenje po etničkoj osnovi i tihi je pokazatelj etničke skupine koja dominira u toj zajednici.

U posljednjih nekoliko godina postale su mnogobrojnije i manifestacije kojima se diljem BiH obilježavaju **ratna zbivanja**. Ovo se podudarilo sa stavljanjem većeg naglaska na rat u BiH (1992. – 1995. godine) u nastavnim programima za predmet Povijest koji se koriste u različitim administrativnim jedinicama.²⁷ Sjećanja na rat u BiH često se obilježavaju odlaskom na mjesta ratnih zbivanja, kao i organiziranjem predavanja predstavnika i predstavnica udruga ratnih veterana i veteranki ili udruga žrtava rata.

- Na primjer, u Prozoru-Rami (Hercegovačko-neretvanski kanton), svi učenici i učenice i nastavno osoblje škola u općini, koje rade po nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku, posjećuju spomenik hrvatskim žrtvama u Uzdolu i slušaju predavanje bivšeg vojnog zapovjednika o povijesti.

Ratna događanja obilježavaju se i proslavama u školama – ili onim koje škole organiziraju – u čast pojedinih vojnih jedinica, nadnevak vojnih pobjeda, kao i u spomen žrtvama rata (samo jedne od zaraćenih strana).

- Na primjer, učenici i učenice OŠ „Velešićki heroji” u Sarajevu (Kanton Sarajevo) posjećuju, s nekim drugim sarajevskim školama, spomen-obilježje 1. slavne – 111. viteške brigade ARBiH kako bi proslavili dan osnutka ove jedinice i slušali predavanje bivših zapovjednika²⁸ o zbivanjima u Sarajevu i BiH tijekom rata.

²⁷ Vijeće Europe formalno je 2000. godine dalo prijedlog za stavljanje moratorija na poučavanje o ratu u BiH (1992. – 1995. godine), navodeći da je potrebno da prođe više vremena kako bi se izgradio primjeren pristup o ovom sukobu u nastavi. Neke administrativne jedinice poštovale su ovaj prijedlog, dok su druge nastavile s poučavanjem o ratu. Tijekom prethodnoga desetljeća u BiH došlo je do značajnog porasta broja sati koji su se bavili ovim ratom. Ovakvo stavljanje naglaska na raspad Jugoslavije i ratove koji su vođeni devedesetih godina prošloga stoljeća preneseno je i na novije udžbenike povijesti u kojima se izučava XX. stoljeće.

²⁸ Više informacija na: <https://novosarajevo.ba/historijski-casovi-za-ucenike-osnovnih-skola-u-memorijalnom-centru-novo-sarajevo/>

Ratne komemoracije često služe jačanju etno-nacionalne svijesti kroz narative o žrtvovanju kroz povijest ili kroz veličanje pobjeda ostvarenih na bojnopolju i podnesenih žrtava. Poruke pomirenja najčešće izostaju prilikom obilježavanja ratnih događanja na koje se učenici i učenice vode.

Osim toga, učenici i učenice su sve više podložni **političkom** utjecaju u školama. *Okvirnim zakonom* izričito su zabranjene aktivnosti političkih stranaka u školama, ali učenici i učenice nisu u potpunosti zaštićeni od političkog pritiska. Predstavnici i predstavnice vlasti u više su navrata pozivali škole i učenike i učenice da nazoče politički osjetljivim događanjima i okupljanjima. Nadalje, školske prostorije često se koriste za potrebe predizborne kampanje, dok se plakati i bilbordi koji promoviraju političke stranke i kandidate i kandidatice često mogu vidjeti u neposrednoj blizini škola.²⁹

Održavanje manifestacija nastavlja se gotovo bez uzimanja inkluzivnosti u obzir, posebice u kontekstu nedavnog obilježavanja 25. godišnjice od završetka rata. Nazočeći brojnim satima povijesti i izlaganjima s naglaskom na zbivanja iz rata, učenici i učenice postaju predmet političke indoktrinacije.

6. Zaključci

Političari i političarke nastavljaju koristiti obrazovne ustanove kao sredstvo za obilježavanje teritorija, isticanje političke moći i oblikovanje povijesnih i kulturnih narativa u zajednicama. Škole u BiH predstavljaju eklatantan primjer iskorištavanja javnog prostora u političke svrhe. Kao što nastavni programi i udžbenici izravno utječu na to što učenici i učenice uče u školama, tako i školski nazivi, simboli i manifestacije utječu na oblikovanje svijesti mladih ljudi. Kod učenika i učenica većinske etničke skupine na danom prostoru, školski nazivi, simboli i manifestacije često služe jačanju njihovog smisla pripadnosti i identiteta. S druge strane, učenicima i učenicama koji/e ne pripadaju dominantnoj etničkoj skupini, istim tim elementima izvan nastavnog programa i udžbenika također se naglašava ono što oni često uče u učionici, to jest, da njihova viđenja i uvjerenja nisu jednako vrednovana.

Privremeni sporazum i *Kriteriji* stvoreni su da zaštite učenike i učenice, i zajednice u cjelini, protiv zlouporabe školskih naziva, simbola i manifestacija u korist politike ili ideologije. Po samoj provedbi *Privremenog sporazuma* i usvajanju podzakonskih akata, određene administrativne jedinice poduzele su korake k rješavanju problema spornih naziva škola, simbola i manifestacija. Iako se napredak učinjen na ovom polju uglavnom održao, uočene su i zabrinjavajuće tendencije u intenziviranju politizacije škola, većem broju spomen-obilježja i obilježavanja u krugu škole, kao i kontinuirano nepoštovanje načela inkluzivnosti diljem BiH.

Obrazovne vlasti bi, u suradnji s političarima i političarkama i donositeljima i donositeljicama odluka, trebale revidirati svoje podzakonske akte kojima su uređeni školski nazivi, simboli i manifestacije s jednakom posvećenošću inkluzivnom obrazovanju. Na temelju dokaza o nazadovanju u ovoj oblasti, javlja se rastuća potreba za očuvanjem dosad postignutog napretka, za prevencijom daljnje regresije, kao i za promoviranjem sredine u školi koja je prikladna, prijatna i otvorena svim učenicima i učenicama.

²⁹ Odgovarajući na primjedbe, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava BiH pozvala je političke stranke pred Opće izbore 2018. godine da pokažu brigu za učenike i učenice i potpuno ih isključe iz bilo kakvih događanja koja imaju veze s političkim aktivizmom. Više informacija na: <https://ombudsmen.gov.ba/Novost.aspx?newsid=1059&lang=HR>

Preporuke

- 1 Vlasti u svim administrativnim jedinicama s nadležnostima u oblasti obrazovanja trebaju osigurati da inkluzivna školska okružja – uključujući školske nazive, simbole i manifestacije – budu izričito uređena zakonima i podzakonskim aktima. Zakoni i podzakonski akti, koji se odnose na školske nazive, simbole i manifestacije, trebali bi biti bazirani na načelu da škole moraju biti inkluzivne, depolitizirane i prikladne za sve konstitutivne narode, nacionalne manjine i ostale.
- 2 Vlasti u svim administrativnim jedinicama s nadležnostima u oblasti obrazovanja trebaju osigurati da na snazi budu provedive mjere za suzbijanje nepoštovanja zakona i podzakonskih akata koji se odnose na školske nazive, simbole i manifestacije. Vlasti bi trebale osigurati uspostavu i funkcionalnost mehanizama nadgledanja kojima bi pridržavanje gore spomenutih propisa bilo zaštićeno.
- 3 Uprava škole, nastavno osoblje, učenici i učenice, roditelji i drugi članovi i članice lokalne zajednice trebali bi aktivno sudjelovati u predlaganju mjera i ocjenjivanju svojih škola u pogledu inkluzivnosti školskih okružja, s ciljem da se iste poboljšaju. To bi trebalo biti dio školskog razvojnog planiranja, kao i oblikovanja koncepta rada, kulture i prakse u školi. Brojčano manje zastupljeni konstitutivni narodi, nacionalne manjine i ostali bi trebali biti dio ovog dijaloga. Uprava škole bi se na lokalnoj razini trebala baviti rješavanjem svih nedoumica i problema članova i članica svoje zajednice na otvoren i konstruktivan način.
- 4 Svi školski nazivi trebali bi biti usklađeni sa zakonima i podzakonskim aktima koji se na njih odnose. Za one školske nazive koji nisu u skladu s danim zakonima i podzakonskim aktima, postoje mnogobrojne alternative, poput naziva mjesta ili zajednice gdje se škola nalazi, numerički nazivi i slično.
- 5 Svi simboli u školama i u krugu škole trebali bi biti usklađeni sa zakonima i podzakonskim aktima koji se na njih odnose. Sporni školski simboli trebali bi biti uklonjeni s mjesta na kojima nije dopušteno da se nalaze. Svi vjerski simboli u učionicama, dvoranama, hodnicima, uredima uprave škole i drugim lokacijama trebali bi biti uklonjeni ili premješteni u učionicu namijenjenu izučavanju predmeta Vjeronauk. Ako se ta učionica koristi i za izučavanje drugih predmeta, vjerski simboli bi onda trebali biti izloženi samo tijekom nastave iz predmeta Vjeronauk.
- 6 Sve školske manifestacije, proslave i obilježavanja određenih događanja trebali bi biti u skladu sa zakonima i podzakonskim aktima koji se na njih odnose. Svi napori trebaju biti usmjereni k organizaciji školskih manifestacija u inkluzivnom, gostoljubivom i otvorenom duhu prema svim etničkim i vjerskim zajednicama. Škole ne trebaju organizirati nazočnost učenika i učenica na skupovima na kojima se obilježavaju ratna ili politička događanja. Sudjelovanje u školskim izletima treba biti u potpunosti na dragovoljnoj osnovi za sve učenike i učenice. Prije svih školskih izleta, učenici i učenice, kao i njihovi roditelji, trebaju biti informirani o rasporedu i programu s jasnim ciljem posjeta, imenom i prezimenom govornika i govornica, te ostalim događanjima u okviru izleta.
- 7 Službeni „dan škole” ne bi se trebao poklapati s vjerskim blagdanima, danom pobjede ili poraza neke vojske, kao ni s ostalim nadnevcima koji se tiču isključivo učenika i učenica samo jedne etničke skupine. Sve proslave „dana škole” trebale bi biti depolitizirane i svjetovne naravi.

Aneks 1: Kriteriji za školske nazive i simbole

ODBOR ZA KOORDINACIJU PROVEDBE PRIVREMENOG SPORAZUMA O ZADOVOLJAVANJU POSEBNIH POTREBA I PRAVA DJECE POVRATNIKA
ODBOR ZA KOORDINIRANJE PROVEDBE PRIVREMENOG SPORAZUMA O ZADOVOLJAVANJU POSEBNIH POTREBA I PRAVA DJECE POVRATNIKA
ОДБОР ЗА КООРДИНАЦИЈУ ПРОВОЂЕЊА ПРИВРЕМЕНОГ СПОРАЗУМА О ЗАДОВОЉАВАЊУ ПОСЕБНИХ ПОТРЕБА И ПРАВА ДЈЕЦЕ ПОВРАТНИКА
COORDINATION BOARD FOR THE IMPLEMENTATION OF THE MARCH 5TH 2002 INTERIM AGREEMENT ON RETURNEE CHILDREN

Sukladno članku 8. (točka 13. c) *Plana provedbe Privremenoga sporazuma o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika* potpisanog 5. ožujka 2002. godine, Obecanjem 1 Plana reforme obrazovanja usvojenog 21. studenog 2002. godine, i Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini, (Službeni glasnik BiH, br. 18/2003),

Odbor za koordiniranje provedbe *Privremenoga sporazuma o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika* predlaže ministru prosvjete i kulture Republike Srpske i županijskim ministrima prosvjete u Federaciji Bosne i Hercegovine na usvajanje

KRITERIJE ZA ŠKOLSKE NAZIVE I SIMBOLE

I KRITERIJI ZA NAZIVE ŠKOLA

1. Naziv škole je prihvatljiv:

- a) Ukoliko je nazvana po poznatom znanstveniku, piscu ili nekom drugom umjetniku i publicistu iz nastavnih planova i programa po kojima se uči u školama u Bosni i Hercegovini, a posebno iz zajedničkog jezgra nastavnih planova i programa;
- b) Ukoliko je nazvana po poznatom prosvjetitelju;
- c) Ukoliko je nazvana po poznatoj ličnosti iz književnosti (književnog djela) koja predstavlja pozitivan primjer;
- d) Ukoliko je nazvana po nekom poznatom humanistu;
- e) Ukoliko je nazvana u znak zahvalnosti za donatorstvo i u skladu je s ostalim točkama ovih Kriterija;
- f) Ukoliko nosi naziv istaknutoga kulturnoga i sportskoga radnika iz Bosne i Hercegovine;
- g) Ukoliko je nazvana po zanimanju za koju obrazuje učenike;
- h) Ukoliko je nazvana po nekom prikladnom zemljopisnom ili topografskom nazivu, uključujući i nazive naselja i regija;
- i) Ukoliko je škola dobila numerički naziv;
- j) Ukoliko naziv u sebi ne sadrži isključivo uže vjersko obilježje i u svezi je sa osobom koja ni na koji način nije načinila štetu pripadnicima drugih naroda i vjerskih zajednica;
- k) Ukoliko naziv ne predstavlja datum, događaje, vojnu jedinicu, ili vojnu ličnost iz posljednjeg rata i ličnosti iz prethodnih ratova koje su načinile štetu drugim narodima;
- l) Ukoliko naziv ne sadrži isključivo političku konotaciju.

II KRITERIJI ZA ŠKOLSKE SIMBOLE

1. Prihvatljivi školski simboli:

- a) Zastava i grb Bosne i Hercegovine, zastava i grb entiteta, odnosno županija;
- b) Grb škole koji je u skladu s ovim Kriterijima;
- c) Ratne spomen-ploče koje sadrže imena poginulih, godinu rođenja i godinu stradanja, a ne sadrže interpretacije ili kvalifikacije rata, kao i spomenici na kojima nema uvredljivih i neprihvatljivih pisanih poruka;
- d) Vjerski simboli koji mogu biti locirani samo u kabinetu/učionici vjeronauka. U školama u kojima ne postoje kabineti vjeronauka vjerski simboli se mogu koristiti u učionicama samo tijekom izvođenja nastave vjeronauka.
- e) Simboli drugih država, ostali simboli, fotografije ili predmeti koji se odnose na političke stranke, pokrete, lidere ili na bilo koji rat mogu se koristiti u učionicama/kabinetima samo tijekom izvođenja programskih sadržaja u nastavi, a ne mogu biti izloženi u školskim prostorijama i dvorištu.
- f) Sva znakovlja, simboli i druga obilježja u školama će se upotrebljavati sukladno zakonima koji reguliraju način i uporabu znakovlja i simbola na svim razinama vlasti i u javnim ustanovama.

2. Školske manifestacije:

- a) Obilježavanje dana škole treba biti usklađeno sa usvojenim Kriterijima (npr. ne može se obilježavati datum i proslava nekog događaja iz posljednjeg rata i sl.);
- b) Škole ne mogu organizirati niti organizirano voditi učenike na skupove povodom obilježavanja ratnih i političkih zbivanja.

III ROKOVI ZA PROVEDBU

1. Provedba ovih Kriterija treba da se izvrši tijekom 2004/05. godine.
2. Ministar prosvjete i kulture Republike Srpske i županijski ministri prosvjete u Federaciji Bosne i Hercegovine dostavit će Kriterije osnivačima i ravnateljima svih osnovnih i srednjih škola. Rok za dostavljanje pomenutih dokumenata je **kraj školske 2003/04. godine.**
3. Tijekom svojih redovitih sastanaka i konzultacija s roditeljima povratnicima, entitetski i županijski koordinatori za provedbu Privremenoga sporazuma o djeci povratnicima informirat će roditelje i nastavnike o Kriterijima.
4. Osnivačima škola i prosvjetnim vlastima se preporuča da osiguraju nužna sredstva kojima će pokriti troškove za provedbu ovih Kriterija.
5. Tumačenje Kriterija u slučaju spornih naziva škola i školskih simbola će dati nadležna ministarstva.
6. OESS će zadržati ulogu praćenja i koordiniranja aktivnosti u svezi s provedbom Kriterija.

Aneks 2: Pregled podzakonskih akata za reguliranje školskih naziva, simbola i manifestacija

Republika Srpska	<i>Pravilnik o kriterijima za školske nazive, simbole i organizaciji školskih manifestacija („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 85/04)</i>
Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine	Nema odgovarajućeg akta o kriterijima za školske nazive i simbole ³⁰
Unsko-sanski kanton	<i>Pravilnik o kriterijima o školskim nazivima i simbolima i organizaciji školskih manifestacija („Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona”, br. 7/05)</i>
Posavski kanton	<i>Naputak o kriterijima o školskim nazivima, simbolima i organizaciji školskih manifestacija (16. 2. 2005. godine)</i>
Tuzlanski kanton	<i>Uputstvo za implementaciju Kriterija za školske nazive i simbole (5. 7. 2004. godine)</i>
Zeničko-dobojski kanton	<i>Pravilnik o kriterijima o školskim nazivima i simbolima i organizaciji školskih manifestacija („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona”, br. 14/04)</i>
Bosansko-podrinjski kanton Goražde	<i>Pravilnik o kriterijima o školskim nazivima i simbolima i organizaciji školskih manifestacija („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde”, br. 13/05)</i>
Kanton Središnja Bosna	<i>Pravilnik o kriterijima o školskim nazivima i simbolima i organiziranju školskih manifestacija (17. 5. 2006. godine)³¹</i>
Hercegovačko-neretvanski kanton	<i>Uputstvo za provedbu Kriterija za školske nazive i simbole (7. 9. 2004. godine)</i>
Zapadnohercegovački kanton	<i>Kantonalna skupština usvojila je Zaključak o neprihvatanju dokumenata „Kriteriji za školske nazive i simbole” („Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke”, br. 16/08)</i>
Kanton Sarajevo	<i>Kriteriji za školske nazive i simbole i uputstvo za implementaciju (11. 7. 2004. godine)</i>
Kanton 10	Nema odgovarajućeg akta o kriterijima za školske nazive i simbole

³⁰ Vlasti u Brčko Distriktu BiH nisu smatrale da je neophodno usvojiti podzakonske akte koji bi regulirali ovu materiju s obzirom na to da su ranije poduzete prikladne mjere za uklanjanje kontroverznih naziva i obilježja.

³¹ Pravilnik nije objavljen u „Službenim novinama Kantona Središnja Bosna”, ali ga je resorni ministar obrazovanja dostavio svim školama u Kantonu Središnja Bosna.

